

Během disciplinárního řízení může býti dle předpisů pro státní soudce platných i soudce laik z úřadu svého suspendován (§§ 29—31 zák. disc. ze dne 21. května 1868 č. 46 ř. z., a §§ 15 resp. 14 cit. min. n.).

Odborní soudcové laici mohou obdržeti dovolenou jako úředníci státní. O žádosti za její udělení a o povolení jejím platí předpisy soudní instr. z r. 1853 (§§ 69—72) a jedn. řádu s tou toliko úchytkou, že není trvání její tak jako u úředníků soudních obmezeno, a že příslušným povoliti ji jest bez ohledu na její trvání president sborového soudu I. stolice (§§ 13 resp. 12 cit. min. n.).

Úřad odborného soudce laika jest úřadem čestným, bezplatným. Je-li však nutno, aby senát předsevzal nějaké úkony mimo soudní budovu, má soudce laik, tak jako soudcové státní, nárok na cestovné a diety dle VII. hodnostní třídy úřední vyměřené.

Nebydlí-li odborný soudce laik pro horní senáty určený v sídle sborového soudu, přísluší mu cestovné za dostavení se k zasedáním a sice, je-li státním úředníkem, dle jeho třídy hodnostní, jinak dle třídy VII. (§§ 14 resp. 13 cit. min. n.).

Odborní soudci laici mají se při líčeních veřejných objeviti v předepsaném šatě úředním (taláru). Srvn. § 1 min. n. ze dne 9. srpna 1897 č. 187 ř. z.

Odborní soudci obchodních soudů v Praze, ve Vídni a Terstu požívají po dobu své funkce titulu císařského rady (§ 11 cit. min. n.).

VI. Účastenství soudců laiků v senátech.

Odborní soudci laici přivolávají se k příslušným zasedáním senátů z pravidla v určitém pořadí způsobem od presidenta soudu nebo předsedy senátu určeným.

Přisedící horní musí pozváni býti k jednáním, pokud možno u sdělení předmětu, o který se jedná. Nemohou-li se dostaviti, mají v čas překážku presidentu soudu oznámiti (§ 12 cit. min. n.).

Při hlasování mají, není-li zřízen zpravodaj, podati před ostatními členy senátu svůj hlas. Je-li zpravodaj ustanoven, hlasují bezprostředně po tomto (§ 10 odst. 2 j. n.).

Soud fideikomisní viz Fideikomis a Příslušnost soudní.

Soud jmění viz Příslušnost soudní.

Soud konkursní viz Konkurs a Příslušnost soudní.

Soud lodníků viz Příslušnost soudní.

Soud místa splnění viz Příslušnost soudní.

Soud místa zaměstnání viz Příslušnost soudní.

Soud nejvyšší viz Dvůr soudní nejvyšší.

Soudnictví dobrovolné viz Řízení nesporné.

Soudnictví vojenské.

I. Pojem a rozsah.

Čl. XII. uvoz. pat. k voj. trest. zák. ze dne 15. ledna 1855 č. 19 ř. z. stanoví, že zvláštním zákonem upraveno bude řízení trestní u vojenských soudů a do té doby v působnosti potrvati má zavedené řízení u těchto soudů. Vedle řízení plativšího až do vydání zák. ze dne 20. května 1869 č. 78 ř. z. příslušela veškerá civilní i trestní pravomoc vojenským soudům, pokud šlo o osoby vojenské, jich manželky a nezletilé děti, jakož i služebné osoby v společné domácnosti s nimi žijící.

Dle § 305 voj. trest. zák. přísluší soudům vojenským vyšetřovati a trestati případy uvedené ve 3 hlavách 3. oddílu voj. trest. zák., totiž: zločin proti válečné moci státu (§§ 304 a 305), zločin neoprávněného verbování (§§ 306—313) a zločin svádění nebo přispění k porušení vojenské služební povinnosti (§§ 314—320) a to pokud jde i o osoby civilní bez ohledu k řádné jich soudní příslušnosti. Citovaným zák. ze dne 20. května 1869 nastaly v ustanoveních těchto podstatné změny: soudnictví vojenské zabírá totiž veškera ustanovení odnášející se k trestní pravomoci nad osobami vojenskými; byla-li však válka vyhlášena nebo vypukla-li válka, podléhají pravomoci této i civilní osoby, pokud jde o zločin vyzvědačství, neoprávněného verbování a zločin svádění vojína k porušení vojenských povinností služebních nebo zločin přispění k vojenským zločinům. Veškery občanské spory právní i osob vojenských náležejí výlučně před řádné soudy civilní.

II. Soudům vojenským ve věcech trestních podrobeny jsou:

1. Osoby vojska a válečného námořnictva v činné službě.
2. Osoby zřízené nebo používané při správě vojenské, jako: vojenští duchovní, auditoři, vojenští lékaři, účetní, úředníci vojenské intendatury, úředníci zásobovací, vojenští zvěrolékařští úředníci, úředníci techničtí, vojenské osoby dělostřeleckých zbrojíren, zákopnictva a vozatajstva, dále gažisté do určité třídy nevřadění s hodností poddůstojnickou — v Uhrách pak veškero vojenské úřednictvo.
3. Veškeré osoby provázející nějaký oddíl vojska do války vypraveného nebo nalézajícího se za hranicemi mocnářství našeho nebo osoby obsluhující válečný povoz.
4. Váleční zajatci a rukojmí v ochraně vojenské.
5. Námořští lupičové zajatí námořnictvem válečným.
6. Důstojníci, kteří podrževše vojenský charakter vystoupili ze svazku stálého vojska nebo válečného námořnictva, ať požívají pense nebo nikoli; dále podléhají záložní důstojníci mimo službu soudnictví vojenskému, pokud jde o vojenské přečiny a zločiny, jestliže spáchali podobný trestný skutek odděni jsouce v uniformu vojenskou (§ 2 cit. zák.).
7. Dovolenci, záložní důstojníci mimo aktivní službu, mužstvo záložní a náhradní záložníci podrobeni jsou soudnictví vojenskému tím dnem, kdy doručen jim byl rozkaz povolací nebo kdy rozkaz ten zákonitě byl uveřejněn, nebo jsou-li povoláni na určitý den sice, avšak presentace uskutečnění se dříve, jsou podrobeni pravomoci soudů vojenských dnem presentace (§ 1 zák. ze dne 11. června 1884 č. 98 ř. z., věst. kus 28, č. 73 a věst. pro zeměbranu č. 23).
8. Dopustí-li se osoba vojenská přináležející k linii nebo k záloze po čas aktivní služby jakéhokoli zločinu nebo přečinu (§§ 142—303 voj. tr. zák.), který vyjde na jevo teprve v době, kdy osobě dotyčné dána dovolená nebo kdy vstoupila nebo znovu vstoupila v zálohu, zakročí proti takovéto osobě vojenské soud vojenský teprve tehdy, když opětně povolána byvši k činné službě podléhá soudům vojenským (§ 3 odst. 3 shora cit. zák. ze dne 20. května 1869).
9. Jednoroční dobrovolníci podrobeni jsou po čas služby presenční vojenským trestním a disciplinárním zákonům (§ 9 předpisů o řízení s jednor. dobrovolníky z r. 1869).

10. Co se týče civilní a trestní pravomoci nad vojenskými strážními sbory platí pro civilní soudy vídeňské předpisy vydané pro c. a k. vojsko (oběž. říš. min. války ze dne 20. ledna 1870 č. praes. 174 věst. č. 6 kus 3).

11. Mužstvo při skladištích oděvů (kteréž počítati jest k osobám vojenským) po čas činné služby podléhá vojenské pravomoci a posuzuje se podle vojenských trestních zákonů (nař. říš. min. války ze dne 9. července 1870, č. praes. 1183).

12. Invalidi ubytovaní ve vojenských invalidovnách (t. j. důstojnictvo i mužstvo), dále důstojníci v klidu, jimž poukázáno bylo superplus plné aktivní služby jich skutečné šarže do pense a kteří zaměstnání jsou ve službách vojenských, podléhají v trestních věcech soudům vojenským (nař. říš. min. války ze dne 20. září 1870 č. 616 oddělení IV.).

13. Nezařazení odvedenci (rekruti) nepodléhají pravomoci vojenských soudů, pokud jde o delikty, kterých se dopustili v době mezi doručením nebo zákonitým uveřejněním povolacího rozkazu do dne skutečného zařazení (nař. říš. min. války ze dne 15. září 1879 č. 2163 odd. IV.).

14. Náhradní záložníci jsou ve všech občanských poměrech i v záležitostech trestních v stejném postavení se záložníky a to jak po čas služby činné tak i mimo dobu činné služby (bod 6 čl. XII. oběž. ze dne 1. listopadu 1882 č. praes. 6731, věst. č. 115 kus 40).

15. Každoroční cvičení záložníků pokládati jest za činnou službu a protož záložníci do cvičení povolání podléhají soudnictví vojenskému i co do vojenských deliktů i co do obyčejných zločinů a přečinů v době té spáchaných (nař. říš. min. války ze dne 22. srpna 1870 odd. č. 1866).

16. Trestní vyšetřování zavedené soudy vojenskými proti důstojníku dovolenému s požitkem služného pro delikty, které nenáleží k vojenským zločinům ani přečinům, dlužno dále vésti a dokonati, přeložen-li důstojník tento v době vyšetřování v klid; nesejde na tom, zda zavedeným trestním vyšetřováním byl zjištěn skutkový podklad, či nařízeno bylo speciální vyšetřování (nál. nejv. soudu voj. ze dne 3. ledna 1873 č. 4).

17. Bylo-li zavedeno soudem vojenským proti aktivním vojenským osobám vyšetřování, potrvává příslušnost soudu vojenského i když osoby dotyčné do klidu byly přeloženy (rozh. říš. min. války ze dne 31. května 1871 odd. A. č. 689).

18. Soudnictví vojenskému podléhají vojenští stavební inženýři, dělostřelečtí inženýři a úředníci zbrojní (nál. ze dne 27. ledna 1895 odd. 4 č. 4157).

19. Neaktivní osoby vojenské podrobeny jsou soudům vojenským pokud jde o vojenské delikty, kterých se dopustily při hlavním rapportu nebo při kontrolním shromáždění (bran. předp. III. díl § 10, IV. díl § 8).

III. Zeměbrana.

Osoby ve svazku zeměbrany (přináležející do aktivního stavu zeměbrany nebo povolané k aktivní službě ve smyslu zákona zeměbraneckého) podléhají v trestních věcech vojenským zákonům. Než k nim neodnášejí se ona ustanovení, dle kterýchž utrpěly by újmu v občanské způsobilosti právní nebo jedací nebo byly by odsouzeny nasluhovati nad zákonnou dobu služební. Dále postihují je — jestliže byly odsouzeny pro nevojenský zločin nebo přečin — následky uvedené v § 45 lit. b), c), dále v §§ 50, 54 a 67 trest. zák. voj. jen potud a na tak dlouho, pokud by následky

ty vzejí musely i dle trestních zákonů civilních (§ 1 zák. ze dne 2. dubna 1885 č. 93 ř. z.). Zeměbranci v neaktivním poměru podléhají vojenským trestním zákonům pro vojenské delikty, jichž se dopustili při kontrolním shromáždění (při hlavním raportu) nebo jako důstojníci jsouce oděni v uniformu vojenskou (§ 2 cit. zák.). Účinnost vojenských zákonů počíná v případě povolání a mobilisace císařem nařízené dnem doručení povolacího rozkazu nebo dnem zákonitého vyhlášení, v ostatních případech pak dnem, kterého povolání nařízeno se dostaviti; dostaví-li se povolání osoba dříve (presentuje-li se dříve), podléhá ihned (dnem presentace) vojenské pravomoci. Účinnost vojenských zákonů pomíjí, jakmile dotyčná osoba byla zase přeložena do neaktivního poměru nebo vystoupila-li ze služby činné. Trestní řízení však u soudů zeměbraneckých zavedené sluší u nich dokončiti. Osoby ve svazku zeměbrany posuzovati jest dle zákonů vojenských od toho okamžiku, kdy podlehnou soudnictví vojenskému, i pokud jde o vojenské zločiny sběhnutí (deserce) a vlastní zmrzačení dříve spáchané. Dopustila-li se osoba ve svazku zeměbrany nějakého vojenského zločinu nebo přečinu, když ještě podléhala pravomoci vojenské, avšak delikt její vyjde na jevo později (když už vojenským soudům nepodléhá), přísluší soudům vojenským zahájití proti ní řízení, jakmile opět pravomoc jich obživne (tím, že osoba dotyčná k činné službě se dostaví) (srv. §§ 4 a 7 zák. ze dne 2. dubna 1885 č. 93 ř. z.).

IV. Domobrana.

Domobranci podléhají dnem povolání vojenským zákonům v trestních věcech a disciplinárním předpisům stejnou měrou jako zeměbranci a to: vyhláškou povolání podléhají dnem, kterého mají doraziti, pokud se týká, shromážditi se do obce pobytu; domobranci povolání lístkem povolacím dnem, kterého mají se dostaviti na příkaz příslušného úřadu (velitelství, trupy, ústavu atd.); dostaví-li se pak dříve (předčasná presentace), podrobeni jsou soudům vojenským dnem presentace.

Domobranci sloužící náhradou vojsku (válečnému námořnictvu) jsou po čas této služby svém v témž poměru, jako ostatní příslušníci vojska (válečného námořnictva). Pokud jde o výkon vojenské pravomoci nad domobranci mají platnost obdobnou ustanovení zák. ze dne 2. dubna 1885 o výkonu pravomoci nad zemskou obranou (§ 43 nař. ze dne 20. prosince 1889 č. 193 ř. z.).

V. Výkon pravomoci vojenské nad osobami civilními.

Jakmile vypukla nebo vypovězena byla válka, podléhají i osoby civilní soudům vojenským, pokud jde o zločiny naznačené svrchu ad I. (§ 7 zák. ze dne 20. května 1869).

VI. Soudům civilním vyhrazeno jest:

1. Vyšetřování v tom případě, když se někdo dopustil činu trestného dříve, než postaven byl pod pravomoc soudů vojenských.

2. Setká-li se však s tímto činem trestným delikt spáchaný v době pozdější, předchází vyšetřování soudu vojenskému pro delikt tento příslušející před vyšetřováním vyhrazeným pravomoci soudu civilního, ač-li na trestný skutek civilní pravomoci podléhající není stanoven trest smrti nebo doživotního žaláře a delikt vojenský trestán jest mírněji. Je-li někdo v takovémto případě odsouzen, jak od soudu civilního, tak i vojenského, povinen jest soud vynášející později rozsudek trestní při výměře trestu náležitý zřetel míti ku trestu přiknutému vinníku nálezem dřívějším (§ 5

zák. ze dne 20. května 1869 č. 78 ř. z., § 10 zák. ze dne 2. dubna 1885 č. 93 ř. z.).

3. Vyšetřování pro vyzvědačství a jinaké dorozumění s nepřítelem (§ 67 tr. zák.), pro neoprávněné verbování (§ 92 tr. zák.) a svádění vojína k porušení vojenských služebních povinností nebo přispění k vojenským zločinům (§ 222 tr. zák.) přísluší soudům civilním, pokud jde o osoby civilní pravomoci podrobené.

4. V občanských právních záležitostech (sem spadá i jednání o neplatnost, rozloučení i rozvázání manželství, jakož i spory majetkoprávní odtud pochodící) podléhají soudům civilním jak aktivní, tak i neaktivní osoby vojenské, jakož i erár v záležitostech vojenských (§ 9 cit. zákona ze dne 20. května 1869).

5. Dopustí-li se osoba stojící ve svazku zeměbrany deliktu, který není ani zločinem ani přečinem ve smyslu vojenského zák. trestního, a byla sice podrobena ve příčině tohoto deliktu vojenské pravomoci, avšak teprve po zániku této pravomoci delikt na jevo vyšel, příslušným jest k řízení civilní soud. Při tom povinny jsou soudy civilní řídit se všeobecnými zákony trestními, pokud nejsou přísnějšími, než trestní zákony vojenské, vedle toho však vodítkem jim mají býti i zákony vojenské.

6. Dopustí-li se nějakého činu trestného osoba jsoucí ve svazku zeměbrany dříve, než postihne ji pravomoc soudů vojenských, svěřeno jest trestní řízení civilním soudům; z toho nastává výjimka v tom případě, že by se dopustil vojenského deliktu důstojník v uniformě, nebo nastane-li případ zločinu deserce a vlastního zmrzačení. V občanských záležitostech právních podléhají osoby ve svazku zeměbraneckém všeobecným zákonům a soudům civilním (§§ 8 a 9 zák. ze dne 2. dubna 1885 č. 90 ř. z.).

VII. Zvláštní ustanovení o kompetenci soudů civilních nad osobami vojenskými.

1. Řízení sporné: Pokud se řídí příslušnost soudu dle bydliště osoby, jest při osobách vojenských řádným bydlištěm místo posádky; změní-li se toto místo pobytu, trvá původní příslušnost soudní, dokud dotyčná osoba vojenská nezavítá do nové posádky. Příslušnost soudu posádky ohledně takovýchto osob vojenských odnáší se k jich manželkám, k dítkám v moci otcovské a k osobám služebným jen v tom případě, že tyto osoby žijí s dotyčnou osobou vojenskou ve společné domácnosti. Jinak má se za to, že příslušné osoby mají zvláštní své bydliště, jež dlužno stanoviti dle zásad všeobecných. (Viz čl. »Příslušnost soudní«, zvláště pak vyličená tam ustanovení nové jurisdikční normy ohledně osob vojenských.)

2. Řízení nesporné: Soud příslušný ku projednání pozůstalosti, k poručenství nebo opatrovnickví, k úřednímu jednání o žádosti za adopci, legitimaci nebo propuštění z moci otcovské má ve příčině osob vojenských, jich manželek (soudně nerozvedených) a dítek v jich otcovské moci rozhodnouti tím způsobem, jako kdyby osoby vojenské měly bydliště ve své domovské obci. Nelze-li obec domovskou vypátrati, pokládati jest za domovinu ono místo, ve kterém tuzemská osoba vojenská nastoupila službu vojenskou.

3. Doručení a jinaké soudní úkony ve vojenských budovách nebo v místnostech vojskem obsazených smí se státi po předchozím oznámení veliteli budovy a v průvodu vojenské osoby velitelem přikázané. Zemře-li v budově vojenské nebo vojskem obsazené nějaká osoba, povinen jest

úřad vojenský o případu tom učiniti zápis úmrtní. Úřad vojenský může též předsevzítí veškery neodkladné úřední úkony dobrovolné pravomoci, pokud jde o osoby vojenské, jestliže úkony ty mají se provésti v budově vojenské neb vojskem obsazené, nebo není-li v místě soudu, jenž by příslušen byl naříditi úkon tento. Za stejné podmínky povolán jest vojenský úřad zříditi zatímně zákonného zástupce, nastane-li potřeba, postarati se rychle též o zastoupení nezletilých dítek. Ve všech těchto případech dlužno zpraviti příslušný soud o učiněných opatřeních (§§ 10—13 cit. zák. ze dne 20. května 1869 č. 78 ř. z.).

4. Podá-li se na důstojníka žaloba o zaplacení dluhu, jež zaplatiti důstojník čestným slibem se zaručil, nebo zahájen-li konkurs o jmění nějaké osoby vojenské, povinen jest příslušný soud učiniti o tom oznámení představenému úřadu vojenskému.

Soud obecný ve sporu civilním.

I. Všeobecné předpisy.

Obecný soud osoby určuje se jejím bydlištěm. § 66 j. n. z 1. srpna 1895 č. 111 ř. z. definuje bydliště podobně jako je definoval § 16 staré j. n. (cís. pat. z 20. listopadu 1852 č. 251 ř. z.), úchylka je tu pouze ta, že § 66 mluví o »bydlišti« vůbec, kdežto § 16 staré j. n. mluvil o »řádém bydlišti«. Nerozeznává tudíž nová j. n. mezi řádným a mimořádným bydlištěm a důsledně připouští, že může míti osoba více bydlišť, ve kterémž případě může žalobce voliti, kde žalobu podati chce (§ 66 odst. 2). Osoby, které nemají bydliště ani v tuzemsku ani kde jinde, mohou býti žalovány v místě jich dočasného pobytu v tuzemsku. Nemají-li ho zde aneb není-li místo pobytu známo, lze je žalovati pro závazky zde předsevzaté neb závazky, jež v tuzemsku mají býti splněny, u soudu jich posledního bydliště nebo pobytu v tuzemsku. K tomu podávají motivy k vládní osnově tyto vysvětlivky. Pravidlo, že místo pobytu nahrazuje ohledně soudu obecného nedostávající se bydliště, bylo zapotřebí doplniti pro ty případy, kde osoba opustí své dřívější tuzemské bydliště neb místo pobytu a nyní nejen že bydliště nemá, nýbrž i místo jejího pobytu je neznámo. Nesrovnávalo by se s ohledy na mezinárodní styky, kdyby byl pro osoby takové stanoven ohledně všech jich právních věcí obecný soud posledního tuzemského bydliště nebo pobytu, ovšem však vyžaduje ohled na tuzemské interesty, již uzavřeli s osobami takovými právní jednání, by označeny byly soudy k dobývání jich nároků vhodné a jim přístupné. Proto stanoví § 67, že osoby neznámého pobytu, které nemají ani obecný soud cizozemského bydliště, lze žalovati u soudu posledního bydliště nebo pobytu, pokud jde o závazky, jež osoby ty za svého pobytu v tuzemsku založily, neb jež v tuzemsku mají býti splněny.

II. Zvláštní předpisy.

1. Osobní soud osob vojenských:

a) Zde platí místo garnisony za bydliště. Mění-li se garnisona, jeví soud původní své účinky dotud, pokud se nedorazí do nové garnisony.

b) Za bydliště osob vojenských, jež se nenalézají v tuzemsku, pokládá se při stanovení obecného soudu poslední tuzemské místo garnisony sboru, kterému náležejí, nebo poslední tuzemské místo garnisony těchto vojenských osob (§ 68). Předpis § 68 je dosti krutým pro pohnané osoby vojenské. Jsou-li osoby tyto následkem služebního rozkazu nuceny často ku dlouho-